

Володимир Габор,
к.е.н., доцент кафедри економіки підприємства,
ВП НУБіПУ «Бережанський агротехнічний інститут»

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

Анотація. Розкрито основні проблеми розвитку аграрного сектору економіки та пошуку шляхів виходу із кризового становища, вказується на необхідність дієвої підтримки і допомоги сільськогосподарським товаровиробникам з боку державних урядових та місцевих органів. Значна увага приділена проблемам формування ринку землі, зайнятості сільського населення, відновленню великотоварного виробництва, розвитку фермерських господарств, активізації кооперативного руху.

Ключові слова: ринок, трудові ресурси, земельні відносини, фермерські господарства, холдинги, кооперація, державне сприяння.

Annotation. Statement of the problem The improvement of market relations , fostering socio -economic processes in agriculture requires modern economic transformation and identifying key factors for its further development. To exit from the agricultural crisis situation must first effective support and assistance to the government and local authorities, economic actors .

The study of market economy development in the agricultural sector is significant difficulties . Currently ongoing disparity in prices for agricultural products and industrial products. A serious concern is the state of demographics , employment in rural and social infrastructure There is a difficult situation for the formation and development of the land market. Imperfect land relations contribute to unnecessarily high concentrations land holdings , which practically monopolized control over the production of grain and sunflower, processing and marketing.

To prevent irrational concentration of land from one owner to enter certain legal restrictions and ensure the development of an adjustable holding units.

Embarked on the development of agriculture through fermeryzatsiyi not give proper effect as having more than 10% of the total area of land , farms provide less than 5 % of the total agricultural production of the country.

Successful development of farming depends on the priorities of agricultural policy, forming an effective economic mechanism and the development of cooperative groups.

Therefore, at this stage, particularly important is the creation of the state of the legal and economic incentives for the development of production and service cooperatives. Activation of the cooperative movement requires government financial support and appropriate legislation.

Conclusions For the effective development of the agricultural sector to restore and enhance production velykotovarne with a clear direction to its national interests, rational use of resource potential, strengthen the cooperative movement from state support and ensure its legal and economic motivation .

Постановка проблеми. Удосконалення ринкових відносин, прискорення соціально-економічних процесів у сільському господарстві вимагає проведення сучасних економічних перетворень та визначення основних чинників його подальшого розвитку, що проявляються на макро- та макрорівні господарювання. Для виходу сільського господарства з кризового становища необхідна насамперед дієва підтримка і допомога уряду і місцевих органів влади господарюючим суб'єктам, оскільки вирішення питань гарантування продовольчої безпеки необхідно реалізувати шляхом нарощування агропромислового виробництва та підвищення його конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченню розвитку вітчизняного сільського господарства й аграрного ринку при-

свячено значну кількість наукових праць, зокрема таких вітчизняних авторів як В. Амбросов, В. Андрійчук, О. Гудзинський, М. Дем'яненко, М. Кропивко, В. Месель-Веселяк, Б. Пасхавер, П. Саблук, С.Судомир, О. Шпичак, В. Юрчишин і ряд інших. Відзначаючи вагомі результати наукових розробок вказаних авторів, необхідно зазначити, що розвиток аграрного сектору в сучасних умовах ринково орієнтованої економіки продовжує стикатись зі значними ризиками, що зумовлені внутрішніми і зовнішніми проблемами, то виникає потреба узагальнення наукових розробок та подальших досліджень у цьому напрямі.

Постановка завдання. Основним завданням статті є узагальнення наукових розробок розвитку аграрного сектору, розкриття основних проблем функціонування

галузі, забезпечення її стабілізації та подальшого підвищення ефективності виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основна мета державної аграрної політики на сучасному етапі – це забезпечення сталого розвитку аграрного виробництва, створення правових, організаційних та економічних засад для перетворення його у високоефективний і конкурентоспроможний сектор національної економіки, здатний гарантувати продовольчу безпеку країни, а також зміцнювати свій експортний потенціал. Ці процеси мають відбуватися одночасно з розвитком сільських територій і розв'язанням всіх соціальних проблем села [1].

Розвиток ринкової економіки в аграрному секторі здійснюється зі значними труднощами, що не дозволяє забезпечити у достатньому обсязі зростаючі потреби населення у вітчизняних продуктах харчування, переробні галузі промисловості – у сільськогосподарській сировині. Створення в процесі реформування цього важливого сектору національної економіки нових агроформувань ринкового типу – господарських товариств, приватно-орендних підприємств, виробничих сільськогосподарських кооперативів, фермерських господарств, реформування земельних відносин, прийняття інших важливих актів вимагають більш досконалих господарських і економічних важелів регулювання економікою.

Аграрному сектору властиві дві різноспрямовані цільові функції. З одного боку, сільське господарство як галузь, задовольняє потреби людей у продуктах харчування, а з іншого – спрямовує свою діяльність на реалізацію інтересів товаровиробників шляхом отримання ними прибутку і забезпечення на цій основі розширеного відтворення виробництва. У зв'язку з цим функціонування ринкової економіки у цій галузі має свої особливості [2, с.162].

Одна із них полягає в низьких доходах аграрних підприємств і галузі загалом у зіставленні з іншими галузями національного господарства. Основними причинами такого становища є дисбаланс попиту та пропозиції, диспаритет цін на промислову і сільськогосподарську продукцію.

Наступна особливість пов'язана з нестабільністю доходів аграрних товаровиробників протягом виробничого періоду. Це залежить від коливання цін на їхню продукцію протягом виробничого періоду, що в кінцевому підсумку відбивається на доходах підприємств і нерівномірності їх надходжень.

Специфічною особливістю галузі є те, що не завжди ціна на продукцію, навіть при зрівноваженні попиту і пропозиції, перевершує виробничі витрати сільськогосподарських підприємств. Це обумовлено тим, що ціни на сільськогосподарську сировину і на матеріально – технічні ресурси для потреб сільського господарства формуються в умовах диктату монополістів. У такому випадку необхідне втручання держави, спрямоване на сприяння та підтримку сільськогосподарських товаровиробників.

Слід зазначити, що в процесі реформування сільське господарство опинилось у найгіршому становищі серед усіх виробничих секторів національної економіки. Вкладення в сільськогосподарське виробництво країни окуповуються найгірше. За даними Національного наукового центру «Інститут аграрної економіки» норма прибутку аграрного сектора і сільського населення з об'єднаного виробничого капіталу (з вартістю сільськогосподарських угідь) склала у 2006 році тільки 0,6%, а у всіх інших галузях національної економіки – 4,5% [3, с 151].

Не дивлячись на це, сільське господарство країни за останній період забезпечило зростання свого розвитку. Рівень виробництва у цій галузі в 2011 році на третину перевершив показник 2007 року, тоді як загалом економіка України за показником національного випуску поки що не відновила досягнутий рівень 2007 року. Зріс прибуток сільськогосподарських підприємств, частка збиткових підприємств зменшилась удвічі [4, с. 3]. І все-таки аграрний сектор економіки досі не повернувся на рівень 1990 року, з якого почався різкий спад виробництва.

Складною проблемою сільського розвитку залишається зайнятість населення. Сільський трудовий ресурс значно перевищує можливості раціональної зайнятості селян. Тому відновлення і зміцнення великотоварного виробництва із чітким спрямуванням його в загальнодержавних інтересах дозво-

литель підвищити зайнятість сільського населення. [5, с.10]. Важливе значення має диверсифікація основного виробництва.

Однією з найбільш складних проблем аграрного виробництва є формування і функціонування цивілізованого ринку землі. В Україні спостерігається складна ситуація щодо формування і розвитку ринку землі. З одного боку, виникає бажання скасувати мораторій на купівлю-продаж земель. З іншого боку, є побоювання, що внаслідок відсутності належної законодавчої бази цей процес може набути спекулятивного характеру. Збитковість частини вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників унеможлиблює їхні шанси на придбання земель.

Запровадження ринку землі в цих умовах може призвести до спекуляції землею. Тому спочатку слід всіма можливими важелями державного регулювання створити в країні такі умови, щоб вкладення у сільгоспвиробництво приносило принаймні середню норму прибутку по національному господарстві. І лише в такому разі землю куплятимуть не для перепродажу на вторинному ринку, а для виробничих цілей [6, с.15].

До неогрунтовано високої концентрації землекористування прагне комерційний капітал, що проникає у сільське господарство шляхом формування холдингових структур, які практично монополізували контроль за виробництвом зерна, соняшнику. переробкою і реалізацією продукції [7, с.115]. Активізації нарощування земельних ресурсів цих формувань сприяють недосконалі земельні відносини.

З метою запобігання втрат головного ресурсу країни – родючих земель, недопущення нераціональної концентрації земельних угідь у одного власника необхідно ввести певні законодавчі обмеження та забезпечити регульований розвиток холдингових формувань.

Не дав належного ефекту взятий курс на розвиток сільського господарства шляхом проведення фермеризації. Маючи понад 10% загальної площі земельних угідь, фермерські господарства країни забезпечують менше 5 % загального обсягу виробництва сільськогосподарської продукції країни, тобто має місце низький рівень продуктивного використання землі. Успішний розви-

ток фермерських господарств залежить від пріоритетних напрямів аграрної політики, формування ефективного господарського механізму та розвитку кооперативних формувань.

У результаті реформування аграрного сектора економіки у 2000 р. на базі колективних сільськогосподарських підприємств в Україні було створено 3325 сільськогосподарських виробничих кооперативів. У 2011 р. в Україні чисельність виробничих сільськогосподарських кооперативів скоротилась до 905 одиниць, або в 3,7рази у порівнянні з 2000 р. Зростають обслуговуючі кооперативи, яких у 2011 р. налічувалось 745 одиниць, або на 30,5% більше у порівнянні з минулим роком.

Скорочення виробничих кооперативів пояснюється передусім нерозумінням того, що кооперативні принципи господарювання є захистом підприємницької діяльності товаровиробників від посередників, протистоянням окремих структур, які не заінтересовані в появі конкурентів.

У багатьох країнах Європи кооперативна форма агропромислової інтеграції стала домінуючою. Насамперед це стосується переробки молока, м'яса, овочів, фруктів. У країнах ЄС кооперативами реалізується 60% сільськогосподарської продукції. Переробні кооперативи Скандинавських країн переробляють і реалізують понад 90 % молока і молокопродуктів, 70-80 % м'яса і м'ясопродуктів. Збутові кооперативи Швеції реалізують 80% зерна і 75 % яєць, вироблених фермерами. в країнах Скандинавії – 80%, в Японії – понад 90% [8, с.91].

Тому на даному етапі особливо важливим є створення з боку держави правової й економічної мотивації до розвитку виробничої та обслуговуючої кооперації. Активізація кооперативного руху вимагає державної фінансової підтримки та прийняття відповідних законодавчих актів. Прийнятий у 1997 р. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» теж вимагає внесення змін і доповнень у відповідності з сучасними вимогами, що сприятиме активізації кооперативного руху в галузі.

Висновки з даного дослідження. Для ефективного розвитку аграрного сектору економіки необхідно відновлювати і зміц-

нювати великотоварне виробництво із чітким спрямуванням його в загальнодержавних інтересах, раціонально використовувати ресурсний потенціал, активізувати кооперативний рух на основі державної підтримки та забезпечення його правової і економічної

мотивації. Успішний розвиток сільського господарства залежить від пріоритетних напрямів аграрної політики, формування ефективного господарського механізму та розвитку ефективної системи управління.

Література:

1. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року // Урядовий кур'єр – 2005. – 16 листопада.
2. Терещенко В.К. Внутрігосподарські аспекти прибутковості аграрних підприємств/В.К. Терещенко//Аграрна наука.– 2000. - № 1. – С. 162 – 171.
3. Саблук П.Т. Економічні відносини та дохідність агропромислового виробництва /П.Т. Саблук// Економіка АПК. – 2008. - №2. – С. 151 – 155.
4. Пасхавер Б.Й. Основні проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва / Б.Й. Пасхавер, Л.В. Молдаван, О.В. Шубравська // Економіка АПК. – 2012. - №9. – С. 3 – 9.
5. Дієсперов В.С. Селянам – бути хазяями сільських територій. / В.С. Дієсперов // Агроінком – 2010. – № 1-3. С. 7 – 11.
6. Дусановський С.Л. Ринок землі: бути чи не бути? / С.Л. Дусановський, М.Г. Саєнко. – Тернопіль, 2009. – 26 с.
7. Амбросов В.Я. Системні зв'язки організаційної структури підприємств /В.Я. Амбросов // Економіка АПК. – 2011. - №7. – С. 110 – 116.
8. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств: [Підручник. - 2 - ге вид., доп. і переробл.] / В.Г.Андрійчук. - К.: КНЕУ, 2004.- 624 с.